

Ladislav Cabada a kol.:

EVROPA REGIONŮ

Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 223 stran.

Regionalizace a regionalismus představují fenomény, jejichž výzkum je ve stávajícím evropském politickém diskurzu nanejvýš aktuální. V reakci na postupující globalizaci v 60. a 70. letech 20. století, jakož i v reakci na vývoj strukturální a regionální politiky v rámci Evropské unie došlo k revitalizaci regionálních procesů, jež v mnoha případech měla za následek skutečnou emancipaci řady evropských regionů. Navzdory aktuálnosti tématu je v českém politologickém prostředí počet publikací, které se problematice (mikro)regionů věnují, dosud omezený. V tomto ohledu lze proto počín autorského kolektivu pod vedením Ladislava Cabady „Evropa regionů“ hodnotit nanejvýš pozitivně.

Cílem předložené publikace je nabídnout „teoretickou reflexi regionalismu a regionalizace z pohledu politické vědy“ a zejména pak „sedm případových studií ověřujících teoretická východiska na vybraných příkladech regionalismu v soudobé Evropě“. Kniha je členěna do devíti kapitol. Kromě kapitoly první, pojmenované „Úvodem. Možnosti a limity výzkumu evropského regionalismu“, a závěrečné kapitoly s názvem „Evropské regiony na začátku 3. tisíciletí“ se věnují případovým studiím vybraných evropských regionů, jmenovitě Dolnímu Sasku, Těšínskému Slezsku, Moravě, Dobružde, Kaliningradské oblasti, Jižním Tyrolám a Vlámckému regionu, respektive Flandrům.

Úvodní kapitola z pera Ladislava Cabady na malém prostoru, avšak pro účely publikace zcela výstižně reflektuje dosavadní teorie regionalismu a možnosti jeho výzkumu. Stručně je pojednáno o starém a novém regionalismu. Nastíněny jsou také základní otázky a specifika výzkumu regionalismu

v rámci Evropy, respektive Evropské unie, jež je sama o sobě pojímána „jako víceúrovňový region, který procházel a prochází specifickými procesy hierarchizace, decentralizace a regionalizace“ (s. 13). V neposlední řadě úvodní kapitola objasňuje rovněž klíč, dle něhož byly vybrány zkoumané regiony. Ač svým obsahem vyčerpávající, je díky množství pojmů, definic a autorů, s nimiž je čtenář na tak malém prostoru konfrontován, vstupní kapitola poněkud obtížně stravitelným čtením.

Všechny zvolené případové studie dle názoru autorů „naplňují definici (mikro)regionu coby politické struktury na substátní úrovni analýzy a bezesporu disponují právní (...), politickou, ekonomickou a kulturní jedinečností“ (s. 15). Zastoupeny jsou jak regiony vnitrostátní (Dolní Sasko, Flandry, Jižní Tyroly, Kaliningrad, Morava), tak i regiony transhraniční (Dobružďa, Těšínské Slezsko). Vybrány byly takové regiony, v nichž lze „v současnosti či nedávné minulosti pozorovat specifické a současně politicky významné děje a aktéry, kteří jasně profilují regionální identitu vůči centru či centrům.“ Za vyloučené přitom autoři považovali, aby publikace nezahrnula rovněž „historicky nejvýznamnější český region – Moravu“ (s. 22–23).

Výběru případových studií v podstatě není co vytknout. Zvolená paleta regionů je pestrá. Na rozdíl od autorů však nejsem přesvědčena o nutnosti zahrnout do publikace historický region Morava. Navíc lze pochybovat, zda Morava splňuje definici regionu tak, jak si ho v úvodu vymezili samotní autoři, tj. jako substátní strukturu disponující právní, politickou, ekonomickou a kulturní jedinečností. Historicky Morava tyto kvality zcela jistě měla, v současnosti však o nich lze s úspěchem pochybovat, a to včetně kulturní odlišnosti a jedinečnosti, jež jsou dle mého názoru v současné době srovnatelné s řadou dalších regionů v České republice. S ohledem na svůj historický význam lze

tak zařazení Moravy mezi případové studie jistě akceptovat, je však otázkou, nakolik je kapitola věnovaná dnes již spíše historickému regionu v publikaci, která si klade za cíl mapovat regionalismus „v soudobé Evropě“, skutečně nezbytná. Pokud však jde o samotnou případovou studii Moravy, jejímž autorem je Ondřej Kopa, patří tato kapitola svým obsahem jednoznačně k těm zajímavějším a čtivějším v knize. Autor sám pak nabízí několik argumentů, pro něž odmítnutí Moravy například jako politického regionu nemusí být ani dnes zcela jednoznačné (s. 76 a násl.).

Jednotlivé případové studie představují zcela samostatné a ucelené čtivo. V souladu s poznámkou v úvodní kapitole mají všechny případové studie společné to, „že vycházejí z transdisciplinárního – nikoli nutně holistického – přístupu“. Společným znakem všech studií je dále „snaha o zasazení analýzy dílčího regionu do širšího – evropského či evropeizačního – rámce“ (s. 22). Jednotlivé případové studie se pak svým obsahem a strukturou do značné míry liší, což je dáno jednak rozdílným charakterem vybraných regionů a jednak rozdílným přístupem jednotlivých autorů ke zkoumané materii.

Někteří autoři výrazně upřednostňují rekapitulaci dějinných událostí utvářejících charakter zkoumaného regionu před analýzou aktuálního vývoje v něm, což je dle mého názoru spíše ke škodě věci, neboť právě zachycení aktuálních událostí a predikce možného budoucího vývoje zkoumaných regionů představují největší přidanou hodnotu publikace. Jedná se zejména o případ Dolního Saska (Ladislav Cabada), Jižních Tyrol (Miroslava Pitrová) a Těšínského Slezska (Ladislav Cabada a Helena Hricová). V případě posledně zmiňované případové studie je pak zcela pominut aktuální vývoj v české části Těšínského Slezska, související s problematikou zavádění dvojjazyčných česko-polských nápisů, které byly od roku 2007 instalovány ve 13 obcích¹ a jež jsou

v současnosti výrazným specifickým regionu. Lakonické konstatování autorů studie o tom, že „ve srovnání s jinými příhraničními regiony České republiky“ je v českém Těšínském Slezsku „národnostní téma citlivější“ (s. 70), lze dokumentovat právě na problémech provázejících zavádění česko-polských nápisů.²

Pokud jde o poměr historických faktů a analýzy aktuálního a možného budoucího vývoje ve zkoumaných regionech, za velmi vyvážené považuji v tomto ohledu případové studie věnované Dobružce (Martin Kubata), Vlámskému regionu, respektive Flandrům (Štěpán Strnad), a výše zmiňované Moravě (Ondřej Kopa). Vynikající je pak dle mého názoru případová studie Magdalény Leichtové mapující Kaliningradskou oblast, jež se věnuje téměř výlučně aktuálním otázkám od začátku 90. let 20. století až do současnosti.

Úsměvnou záležitostí představuje anglické „Summary“ v závěru knihy, z něhož se čtenář dozví, že předkládaná publikace je svižným úvodem do oboru mezinárodních vztahů. Poskytuje systematický přehled základních teorií a prezentuje historické a sociální základy mezinárodních vztahů. Mezi hlavní diskutovaná témata v knize údajně patří státní systém, válka, mír, spolupráce, konflikt, Organizace spojených národů a studená válka (s. 202). Předmětné „Summary“ tak bezesporu náleží publikaci se zcela jiným názvem a obsahem a ke knize „Evropa regionů“ bylo doplněno chybně.

Pojítka mezi jednotlivými případovými studiemi tvoří závěrečná kapitola „Evropské regiony na začátku 3. tisíciletí“ Ladislava Cabady, která shrnuje zjištěné poznatky a nabízí základní zobecňující soudy. Případové studie ukázaly, že evropský rozměr tvoří podstatnou složku výzkumu evropských regionů (s. 199). „Regiony se bezesporu i díky působení Evropské unie staly nedílnou součástí víceúrovňového modelu vládnutí, který byl v demokratizačních, decentralizačních a subsidiarizačních procesech nastolován

od 70. let 20. století do současnosti v rámci Evropského společenství/EU i uvnitř jednotlivých evropských států.“ Autoři dospívají k závěru, že dosud nelze hovořit o homogenní „Evropě regionů“, „protože mezi jednotlivými regiony nacházíme natolik odlišné charakteristiky a zájmy, že si jen stěží umíme představit jejich společnou koordinovanou aktivitu“ (s. 200–201).

Závěrečná kapitola tak představuje velmi zdařilou a důstojnou tečku předkládané publikace a stejnými adjektivy lze hodnotit s uvedenými výhradami i publikaci „Evropa regionů“ jako celek.

Poznámky

1. První periodická zpráva o plnění závazků vyplývajících z Evropské charty regionálních či menšinových jazyků v České republice schválená vládou dne 25. února 2008, str. 19 (http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/aktuality/iii_periodicka_zpravacharta_1_def_1.pdf).
2. Nakolik je národnostní téma v českém Těšínském Slezsku nadále citlivou otázkou, lze dovést jednak ze Zprávy o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2008 (http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_vlada_tiskarna_resumeng_def.pdf), která konstatuje poškození a likvidaci dvojjazyčných nápisů hned v několika obcích, v nichž byly instalovány, a jednak z diskuse, jež v době zavádění česko-polských nápisů proběhla v regionálním tisku a na internetových portálech jednotlivých obcí.

Helena Bončková

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity

Jan Drahekoupil:

GLOBALIZATION AND THE STATE IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE: THE POLITICS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT

London/New York: Routledge, 2009.
237 stran.

Kniha Jana Drahekoupila o globalizaci a státu ve střední a východní Evropě vychází z analýzy proměn politik vůči vstupu zahraničního kapitálu do národních ekonomik za posledních téměř dvacet let. Ekonomický rozvoj je dnes pro politiky a veřejnost v tomto regionu téměř nerozlučně spjat s lákáním přímých zahraničních investic. Tato představa ale získala hegemonné postavení postupně. Například v České republice převládl na začátku ekonomické transformace ekonomický nacionalismus, který preferoval rozvoj domácí buržoazie a až na výjimky odmítal vstup zahraničního kapitálu. Pomocí srovnání vývoje v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku hledá autor vysvětlení pro pomalejší či rychlejší přijetí politik umožňujících vstup přímých zahraničních investic v těchto zemích. Odpověď nachází především v převážení a konsolidaci tzv. porteriánského soutěživého státu (competition state). Kniha tak navazuje na teorie píšící o proměnách státu v tzv. post-fordistické ekonomice, které jsou uplatněné v kontextu střední a východní Evropy. Hlavní přínos této knihy spočívá v použití propracovaného teoretického uchopení a empirické analýzy pro popis sociální změny v tomto regionu.

Drahekoupil se v knize zaměřuje na analýzu domácí politiky, protože především zde nachází vysvětlení pro různé trajektorie vedoucí ke vzniku soutěživého státu v jednotlivých zemích. Stát definuje spolu s tzv. strategicko-vztahovou teorií státu (strategic-relational state theory) jako sociální vztah,